

РЕВЕНКО Олена Вікторівна,

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту,

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків

Особливості механізму регулювання спільного підприємництва в Україні

Пріоритетною метою інвестиційної політики в нинішніх умовах України має стати підвищення інвестиційної активності як на мікро-, так і на макрорівні. На жаль, існуючий процес залучення іноземних інвестицій в українську економіку має слабкий зв'язок з пріоритетами її економічного розвитку та національними інтересами держави. Тенденціями, які при прийнятті інвестиційних рішень сприймаються не на користь інвестування, а тим паче на довгостроковій основі у вигляді участі в акціонерному капіталі, залишаються: хиткі інфляційні процеси, незадовільний рівень життя населення та розвитку бізнесу, нестабільність державної політики та, як наслідок, нормативно-правової бази регулювання соціальних та економічних процесів. В таких умовах особливого інтересу набувають питання щодо дослідження механізму регулювання спільного підприємництва в Україні

В загальному вигляді спільне підприємництво – це діяльність, яка ґрунтується на співробітництві з іноземними підприємствами, організаціями або підприємцями і на спільному розподілі прибутків та ризиків від її здійснення. Типовими видами спільного підприємництва є ліцензування, управління за контрактом, спільне підприємство, пряме 100% інвестування. Найбільш розвинутим видом спільної підприємницької діяльності є спільні підприємства, створення яких передбачає розширення виробництва до міжнародних масштабів, тобто формування виробничої власності, що знаходиться під контролем з боку різнонаціональних учасників. При цьому допускається, що кожен засновник такого підприємства згідно з договором робить внесок у статутний капітал у формі, що відповідає можливостям і цілям здійснення іноземних інвестицій.

Створення і діяльність спільних підприємств регулюються різними нормативними актами – про іноземну інвестиційну діяльність, підприємництво, господарську діяльність, податкову політику, антимонопольні заходи тощо. В Україні спільне підприємство розглядається як самостійний вид зовнішньоекономічної діяльності, а створення спільних підприємств за участю іноземних партнерів – як одна з форм здійснення іноземних інвестицій.

У Господарському кодексі України [1] (ст. 63, п.2) встановлено, якщо в статутному капіталі підприємства іноземна інвестиція становить не менш як 10 %, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством. У ст. 116 цього ж Кодексу зазначено, що підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про режим іноземного інвестування» [3] підприємства з іноземними інвестиціями сплачують податки відповідно до законодавства України. Закон також визначає основні види і форми іноземних інвестицій, методи і способи їх оцінки, у ньому зафіксовані загальні гарантії захисту іноземних інвесторів і переведення за кордон прибутків і доходів в іноземній валюті. Прибуток, одержаний від спільної інвестиційної діяльності за договорами (контрактами), оподатковується відповідно до законодавства України.

Законодавством можуть визначатись галузі та/ або території, в яких встановлюється загальний розмір участі іноземного інвестора, а також території, в межах яких діяльність підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з особливостей забезпечення національної безпеки. А, отже, для підприємств, частка іноземних інвестицій у статутному капіталі не перевищує зазначений поріг, таких обмежень не передбачено. Саме ці моменти слід врахувати та аналізувати на предмет переваг та недоліків при прийнятті рішень щодо форми та масштабу участі

іноземних інвесторів під час обґрунтування фінансової та інвестиційної політики підприємства.

Прагнення розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств як форми бізнесу пояснюється цілою низкою причин: намагання збільшення кінцевого прибутку, потреба в продовженні життєвого циклу промислової продукції і можливість за допомогою іноземного партнера розподілити ризику та витрати на організацію нових підприємств. В сучасних умовах створенню спільних підприємств сприятиме тільки позитивний інвестиційний клімат. Більшість проблем мають свої витoki у бажанні підприємців будь-якими способами максимізувати прибутки, уникнути оподаткування, а також у втраті довіри до влади та, як наслідок, знеціненні змісту власних обов'язків – відсутності податкової культури. Отже, при виборі заходів подолання ситуації, що склалася, необхідно керуватися необхідністю забезпечення прозорості умов ведення бізнесу, особливо для іноземних інвесторів, а також використанням митно-податкових важелів регулювання. У регулюванні спільного підприємництва державами часто застосовуються пільги та преференції, які стимулюють його розвиток. Це – звільнення від податків протягом перших років функціонування або отримання прибутку (можливий вибірковий підхід, наприклад, стосовно спільних підприємств, що діють у сфері матеріального виробництва), використання занижених ставок оподаткування, звільнення від обкладення податками коштів, які спрямовуються на розвиток виробництва, сплату відсотків за довгостроковими позиками, проведення НДДКР і природоохоронних заходів, програм енергоефективності та ін.

Українське податкове законодавство передбачає значні податкові пільги для великих інфраструктурних проектів, пов'язаних з міжурядовими угодами. У деяких випадках українською владою прийнято закони про надання податкових пільг для окремих інфраструктурних проектів, включаючи повне звільнення від сплати податку на прибутки підприємств та ПДВ. Можна виключити ставку податку на виведений капітал на відсотки,

що нараховуються на фінансування від іноземних кредиторів, які залучили фінансування на іноземних фондових біржах, або зменшити його до 5 %. Стосовно спеціальних ставок ПДВ, то знижена ставка в розмірі 7 % застосовується до імпорту та продажу фармацевтичних і медичних виробів. Постачання програмного забезпечення звільняється від ПДВ до 2023 року [2]. Виробники сільгосппродукції, що відповідають встановленим вимогам, мають право на субсидії з ПДВ. Акцизний податок не застосовується до постачання електроенергії, отриманої з відновлюваних джерел. Обов'язково слід враховувати інвесторам правила трансфертного ціноутворення.

Є й інший підхід, який базується на принципі рівного ставлення до всіх суб'єктів господарської діяльності. Причому далеко не завжди діяльність спільних підприємств сприяє оздоровленню конкурентного середовища в країні, реальному примноженню суспільного продукту. Крім того, спільні підприємства, як показала практика України та інших пострадянських держав, мають відносно велику потенційну криміногенність [4, с. 82].

Важливими, беззуперечно, є всі розглянуті проблемні сфери, але якщо згадати, що наприклад, іноземні інвестори з країн ЄС найбільш цікавляться при укладанні довгострокових угод українською промисловістю, а це виробничі підприємства, то розглянемо окремо, в чому ж полягає сутність проблеми виробничого характеру. Серед них:

1) труднощі з впровадженням нової технології через організаційні перепони;

2) невідповідність у темпах розвитку технологій на спільних підприємствах та підприємствах-суміжниках. Особливо важливо при складних формах організації бізнесу, наприклад, при реалізації конгломеративної стратегії.

3) підвищення собівартості виробництва у зв'язку з підвищенням цін на паливо та енергоресурси;

4) відсутність в ряді випадків реакції з боку постачальника обладнання на акт рекламації;

5) труднощі, пов'язані з комп'ютеризацією виробничого процесу.

У контексті дослідження питання перспективності поширення спільного підприємництва в Україні необхідно відзначити доцільність поновлення уваги до поширення спільного підприємництва у вигляді спільних підприємств, особливо на довгостроковій основі. Проблеми механізму спільного підприємництва в Україні мають свою специфіку формування та вирішення у наступних проблемних областях: виробництво, кадрове забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, фінансове забезпечення, управління та маркетинг. Перелік шляхів вдосконалення самого механізму спільного міжнародного підприємництва в Україні в сучасних умовах доцільно згрупувати, враховуючи наступні рівні: внутрішньоорганізаційний, колегіальний та загальнодержавний.

Багато питань залежить саме від інституційного забезпечення діяльності підприємств з прямими іноземними інвестиціями. Вплив держави на міжнародне співробітництво здійснюється через:

- 1) вироблення зовнішньоекономічної політики та її реалізація;
- 2) регулювання стану економіки, зокрема через податковий механізм;
- 3) регулювання соціально-економічного розвитку за пріоритетними напрямками.

Запропоновані заходи розвитку спільного підприємництва в умовах України можливі у разі їх консолідації із державною зовнішньоекономічною політикою, спрямованою на забезпечення національної безпеки, і врахуванні негативних аспектів поширення іноземних компаній, інтереси яких іноді зовсім не збігаються з вітчизняними. Позитивне вирішення вказаних питань є запорукою підвищення інвестиційної привабливості різних сфер економіки України для іноземних інвесторів на довгостроковій основі. Перш за все за рахунок прозорості умов діяльності з точки зору законодавства, контролю діяльності і захищення прав інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 (зі змінами) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (Редакція від 01.03.2019 р.) / Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>

3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 19, ст. 80 (зі змінами) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.

4. Сазонець О. М., Качан О.І. Дослідження основних форм здійснення міжнародного бізнесу. Вісник ЖДТУ, 2014. № 4 (70). С. 79-85.